

EIND RESULTATEN NULMETING PROJECT MODDER AAN JE BROEK

Projectnummer	20083552
Betreft	Project Modder aan je broek
Evaluatiedatum	februari 2012
Naam instelling	Landschapsbeheer Nederland
Vestigingsplaats instelling	Utrecht
Projectadviseur	VSB Mevrouw Scholte

Vraag 1. In hoeverre zijn de doelstellingen van het project gerealiseerd?

1a. Hoeveel meer groene speelruimte is er door dit project bijgekomen in Nederland? (per pilot en in totaal)

Locatie	Toegenomen oppervlakte speelruimte (in ha)
Pilot locatie Overijssel	Ruim 1 ha
Pilot locatie Gelderland	Ruim 0,8 ha
Pilot locatie Friesland	0,37 ha (3.700 m ²)
Pilot locatie Groningen	Tussen 3 en 4 ha
Pilot locatie Flevoland	1,4 hectare
Pilot locatie Zeeland	0,5 heringericht openbaar groen, 0,9 ha nieuw
Totaal (alle pilots)	Ca 8 tot 9 ha

1b. Hoeveel bewoners zijn er door dit project in contact gekomen met natuur en landschap, waaronder kinderen in het bijzonder? (per pilot en in totaal)

Locatie	Aantal kinderen in contact gekomen met natuur	Aantal volwassenen in contact gekomen met natuur	Aantal bewoners totaal in contact gekomen met natuur
Pilot Overijssel	10 in ontwerpwedstrijd+ presentatie in de klas (ongeveer 25 leerlingen) + uitnodiging voor ontwerpwedstrijd naar 6 basisscholen (ca. 500 kinderen)	22 volwassenen in de bosgroep + aanwezigen tijdens open vergadering BTS (Bewonersteam Stroinkslanden; ongeveer 30 volwassenen)	Indirect de hele wijk, geïnformeerd via de wijkkrant Stroinkslanden 2015 (oplage 2.750 stuks)
Pilot locatie Gelderland	250 kinderen	100 mensen	350
Pilot locatie Friesland	Startdag sep 2010: 25	Startdag sep '10: 25 bewoners + 10 mensen	Ongeveer 75 personen

	kinderen Ontwerpavond: 5 kinderen Planten bomen okt 2011: 10 kinderen	van de organisatie Ontwerpavond: 10 bewoners Planten bomen okt'11: +- 15 bewoners Projectteam: 9 mensen Gemeente: 7 mensen	
Pilot locatie Groningen	40-50 hele basis school	40 volwassenen	100 bewoners
Pilot locatie Flevoland	100 kinderen	20	150
Pilot locatie Zeeland	250 kinderen	80	330
Totaal (alle pilots)	Ca 1225 kinderen	368 volwassenen	3755 mensen

1c. Op welke manier is de relatie tussen stedelijk gebied en natuur versterkt, specifiek voor de 6 genoemde locaties?

Locatie	Type versterking relatie stedelijk gebied en natuur
Pilot locatie Overijssel	Direct aan de wijk Stroinkslanden grenst het Stroinksbos. Dit bos was voor de buurtbewoners slecht toegankelijk. De natuurspeelplek vormt een belangrijk onderdeel van het plan waarmee het Stroinksbos (weer) toegankelijk en aantrekkelijk wordt voor de buurtbewoners en schoolkinderen. In het geplande Amfitheater wil de school educatieve activiteiten organiseren.
Pilot locatie Gelderland	Op een makkelijk bereikbare plek voor bewoners, BSO-kinderen en cliënten van Siza, ontstaat een gebied waar vrij gespeeld kan worden in o.a. een griend, woerd en zegen. Door verschillende speelaanleidingen zullen kinderen uitgenodigd worden om naar het gebied te komen.
Pilot locatie Friesland	Er is meer natuur in een stadswijk gekomen, daar was eerder weinig groen in de buurt. De kwaliteit van deze wijk is nu hoger. Een grasveld in een woonwijk is veranderd in een natuurspeelplek met inheemse beplanting en fruitbomen. De plek biedt veel elementen, waaronder waterpartijen, die uitnodigen om te spelen en contact te maken met de natuur.
Pilot locatie Groningen	Fietsroute naar school wordt prikkelender gemaakt om af te stappen en te spelen op de terugweg. Het gebied rond de ijsbaan is nu toegankelijk gemaakt voor de bewoners. Het gebied nodigt uit om bezocht te worden omdat er nu iets te doen is: waterpartijen, ooievaarsnest, fietscrossbaan, een vleermuisonderkomen.
Pilot locatie Flevoland	In een woonwijk is een gebied ontstaan dat uitnodigt om bezocht te worden (picknickende gezinnen) en dat genoeg speelaanleidingen heeft om kinderen in contact te brengen met de natuur (te weten diverse natuurlijke beplanting, water- en verlandingsmilieus, vlinderstroken, en vleermuizen en vogels)
Pilot locatie Zeeland	Vanuit de wijk zijn er extra ingangen gemaakt de natuur in, natuur is zo toegankelijker gemaakt voor de kinderen uit de wijk.

1d.Hoe is opgebouwde kennis en ervaringen op gebied van natuurlijke speelplekken, vastgelegd en gecommuniceerd?

Locatie	Kennis vastgelegd en verspreid
Pilot locatie Overijssel	Kennis van experts in het proces zijn overgedragen aan de verenigde bewoners in de 'bosgroep'. Door middel van kennisbijeenkomsten met Staatsbosbeheer en bewoners. Ook boekjes verspreid binnen de eigen organisatie. Landschap Overijssel verwerkt de opgedane kennis en ervaring in beheerplannen, en in projectplannen voor andere natuurspeelplekken. De kennis en ervaring wordt gebruikt voor het formeren van vrijwilligersgroepen die zich specifiek richten op het beheer van natuurspeelplekken.
Pilot locatie Gelderland	Het is een vast onderdeel geworden binnen de communicatie van Landschapsbeheer Gelderland. Het komt terug op de website van Landschapsbeheer, en zal verschijnen in de vorm van een speciaal inlegblad voor folders, een verdiepingdocument, en waarschijnlijk een flyer.
Pilot locatie Friesland	Lokale persberichten, landelijke websites. De ervaring en kennis over realiseren van natuurlijke speelplekken zit nu bij de gemeente, bij Landschapsbeheer en bij Bea Moed, de welzijnswerkster van Socversity. Kijkt hoe de opgedane kennis en ervaring in andere (nieuwe) projecten kan worden ingezet.
Pilot locatie Groningen	De vereniging voor School- en Dorpsbelangen heeft een website (tjuchem.net) waarop ze uitgebreid verslag doet over het ontstaan van de natuurspeelplek.
Pilot locatie Flevoland	Opgebouwde kennis is vastgelegd in gemeentelijke plannen, beheerovereenkomst inclusief actieprogramma en beheerkaart, en in tekeningen van de natuurspeelplek. E.e.a. is gecommuniceerd via media-aandacht (krant, radio, TV), en wordt vanaf februari 2012 gecommuniceerd door excursies te organiseren voor geïnteresseerden.
Pilot locatie Zeeland	Rapportage, moet nog uitgewerkt. Persberichten regionaal. Zie bijlagen.

Vraag 2. In hoeveel gemeenten is een natuurlijke speelplek gerealiseerd?

2a.Hoeveel oppervlakte natuurlijke speelterreinen zijn er door dit project bijgekomen, totaal en per gemeente? (gemeten vooraf en achteraf projectperiode)

Zie antwoord 1a.

2b.Welke speelaanleidingen/ speelaanbod zijn er door het project toegevoegd aan de 6 locaties? (gemeten vooraf en achteraf projectperiode)

Locatie	Speelaanleidingen en speelaanbod dat is gerealiseerd
Pilot locatie Overijssel	Speelplek bestaat uit toegangspoort + een vlonderpad door een waterpartij, een poel, amfitheater + 4 speelaanleidingen/toestellen (aanvankelijk waren er 6 aanleidingen/toestellen) voorbeelden zijn klim en klauterapparaten zoals bomen, een plek om hutten te bouwen etc.
Pilot locatie Gelderland	De plek is nog niet volledig klaar, maar de verwachting is klauteren, schommelen, uitdagende bruggetjes. Mogelijk ook een trek pontje.
Pilot locatie Friesland	Speelstammen, takken- en bouwplek, huttendorp, water- en modderspeelplek, zandspeelplek, wilgentunnel, speel- en voetbalweide, amfitheater, zitkuil, speelbos, rietzone met springstammen, nutstuin/moestuin. Dierenweide was al aanwezig.

Pilot locatie Groningen	We hebben een speelbos gemaakt, waterpartijen, reliëf, fietscross-route, vleermuisonderkomen, (plannen voor) een insectenhotel
Pilot locatie Flevoland	<p><u>Wat het was:</u> bosvak met 1 wandelpad</p> <p><u>Wat het is geworden:</u> Natuurspeeltuin met waterloop en strandje, bruggen van boomstammen en stapstenen met speeleiland, hoogteverschillen, enkele speelheuvels, klimboomstammen, tunneltje, struinbosjes met takkenrillen en houtstapels, klimhuisje en kabelbaan</p> <p><u>Met extra speelelementen vanuit Modder aan je Broek reeds gerealiseerd:</u> klimboom, klimboomstammen, wilgenhut/schutting, natuurstruipad, struikbeplanting, zitplaatsen en educatieve activiteiten te realiseren in 2012 (met extra financiering vanuit Gemeente): water-speelelement, natuurstruipaden, speelelement boomstam, educatieve activiteiten</p>
Pilot locatie Zeeland	Er zijn bomen geveld om op te klauteren, er zijn paadjes gemaakt in het gebied, terrein is veilig gemaakt om te spelen, er is een waterpartij aangelegd. 12 (o.a. boomstammen, waterspeelplaats, schooltuintjes, vuurplaats, wilgentunnel, balk over zijarm waterstroom, steenhoop, takhout, dam van hout).

Vraag 3. Hoeveel mensen zijn betrokken geweest in het proces van bedenken, ontwerp, aanleg en voor zover mogelijk, het uiteindelijke beheer van de natuurlijke speelplekken? Hoeveel daarvan zijn kinderen/ jongeren?

3a. Hoeveel bewoners per locatie? Welke lokale partijen per locatie zijn er betrokken?

Locatie	Betrokken bewoners bij ontwerp en aanleg	Betrokken lokale partijen
Pilot locatie Overijssel	22 volwassenen via de bosgroep 10 kinderen via de ontwerpwedstrijd	Gemeente Enschede Scholen (lagere) Afdeling NatuurEducatie van gemeente Enschede Aliva (welzijnsorganisatie die voor de gemeente werkt; jongerenwerk) BuitenKans Participatieve Groenprojecten; ondersteunende rol
Pilot locatie Gelderland	20 kinderen en 8 ouders	Siza, Sara (lokale afdeling van Siza), skar (BSO), Gemeentelijke wijkvereniging
Pilot locatie Friesland	50 bewoners bij start project Bij ontwerpproces ca 5 kinderen en 10 volwassenen	Gemeente, Socversity BV, Sinne Welzijn, brandweer, mkb, lokale kunstenaar, Verhoeven Groen, Stichting Kobbekooi (wijkcentrum de Kobbekooi, naast de natuurspeelplek).
Pilot locatie Groningen	Alle kinderen van de basisschool ca. 50 kinderen	Dorpsbelangen, school, dorpsverenigingen, de ijsbaanvereniging, lokale natuurclub

		IVN, de nestkastenwerkgroep, gemeente Slochteren
Pilot locatie Flevoland	3 scholen 60 kinderen, 20 volwassenen	Volkstuinvereniging, Lelystadse fractie van de ChristenUnie, afdeling communicatie van de gemeente Lelystad, de wijkpost, afdeling ontwikkeling van de gemeente Lelystad
Pilot locatie Zeeland	160 waarvan 30 kinderen	10 partijen in totaal, waaronder Gemeente Middelburg, Stichting Hoogerzaal,, waterschap, aannemer, Landschapsbeheer, Stichting Griffioen, 3 lagere scholen, VSBfonds lokaal, Bureau Land.
Totaal (alle pilots)	415 mensen waarvan 175 kinderen	Zie hierboven.

3b. Hoeveel mensen blijven er betrokken bij de intentie van beheer?

Locatie	Blijvende betrokkenheid van bewoners bij beheer	Blijvende betrokkenheid van lokale partijen bij beheer
Pilot locatie Overijssel	Binnenkort inloopavond met aandacht voor nieuw op te richten vrijwilligersgroep. Deze groep wordt betrokken bij het beheer. Eerste aanmeldingen zijn al via bosgroep binnen. Verder mogelijkheid voor maatschappelijke stage voor scholieren.	BTS (Bewonersteam Stroinkslanden) Gemeente Enschede (Alifa) Basisscholen Landschap Overijssel (door overname grond Stroinksbos)
Pilot locatie Gelderland	Er zijn op dit moment gesprekken gaande met bewoners over wie in het beheer gaat meehelpen. Het is al wel zeker dat een bestaande vrijwilligersgroep het terrein gaat beheren. De komende maand kunnen bewoners zich verbinden aan deze groep en aan het beheer.	Gemeentelijk Energiebedrijf, Gemeenten Arnhem, Buitenplaats, Siza Sara, Wijkvereniging, BSO SKAR
Pilot locatie Friesland	Beheer moet nog verder uitgewerkt.	Gemeente Leeuwarden, Socversity BV, Stichting Kobbekooi
Pilot locatie Groningen	School en dorpsbelangen ijsbaanverenigingen, IVN en de gemeente. School kinderen worden altijd uitgenodigd bij werkdagen, de school doet alles samen dus altijd de hele school (50 kinderen)	Idem
Pilot locatie Flevoland	1 a 2 scholen: 40 leerlingen blijven in 2012 betrokken bij beheer + 20 buurtbewoners, waarvan 15 kinderen	Scholen
Pilot locatie Zeeland	Vrijwilligersgroep waaronder ca. 90 bewoners; waarvan 60 kinderen van 3 basisscholen	Gemeente Middelburg heeft toegezegd structureel het beheer te financieren van de speelplek. Verder blijven 3 basisscholen betrokken bij beheer.

Totaal (alle pilots)	150 schoolkinderen op jaarbasis, 15 kinderen uit de woonwijk en ca. 50 buurtbewoners. Komende maanden (maart juni) tientallen bewoners extra, die nu in gesprek zijn daarover met projectleiding van de pilots. Verder geldt voor elke pilot dat een bestaande vrijwilligersgroep van landschapsbeheer meehelpt in beheer als wenselijk is.	Meerdere lagere scholen, in totaal 6 gemeenten, lokale welzijnsorganisaties.
-----------------------------	--	---

3c. Wat is de toename, per locatie en in totaal, van aantal betrokken bewoners met de natuurlijke speelplek, gezien vanaf de situatie voordat de speelplek gerealiseerd was? (gemeten vooraf en achteraf projectperiode)

Is voor alle locaties verschillend natuurlijk. In meeste gevallen van 0 bewoners naar honderden per locatie. Soms is met een startdag of opening, een heel groot aantal mensen betrokken, bijvoorbeeld 200 mensen op 1 dag en in de maanden erna nog enkele honderden. Het aantal kinderen dat in totaal bij alle pilots betrokken is geraakt in tenminste 1225 kinderen (verdeeld over verschillende contactmomenten als ontwerpwedstrijd, opening en plantdagen). Op die manier zijn een kleine 4000 mensen in totaal betrokken bij de speelplekken.

Vraag 4. Hoe wordt zorg gedragen voor duurzaam beheer van de natuurlijke speelplekken? Licht toe per locatie en vermeld organisatie, financiën en betrokken partijen.

Locatie	Wijze waarop duurzaam beheer van locatie wordt geregeld
Pilot locatie Overijssel	Als eigenaar van het Stroinkbos reserveert Landschap Overijssel jaarlijks circa 10.000 euro voor beheer (werkuren en uitvoeringskosten). Voor het beheer zal Landschap Overijssel een link leggen met haar project 'Je school kan de boom in' waarmee scholieren betrokken worden bij landschapsonderhoud. Ook gaan bestaande vrijwilligersgroepen activiteiten organiseren waarmee bewoners bij het beheer betrokken kunnen worden. Hangjongeren zouden via Maatschappelijke Stages bij het beheer van het terrein betrokken kunnen worden.
Pilot locatie Gelderland	Behalve buurtbewoners krijgen cliënten van Siza Dorp Groep een rol in het beheer. De 'hoogstamvrijwilligers' die al in Schuytgraaf actief zijn, helpen bij het formeren van een vaste vrijwilligersgroep voor de natuurspeelplaats. Landschapsbeheer zal de bewoners helpen met het beheer, en de beheerwerkzaamheden faciliteren door gereedschap uit te lenen; hiervoor heeft Landschapsbeheer al een speciale cyclomaaiër aangeschaft. Natuurlijk beheer wordt ook gerealiseerd door het gebied te laten begrazen door geiten. De cliënten van Siza Dorp Groep gaan voor deze geiten zorgen.
Pilot locatie Friesland	De gemeente wordt verantwoordelijk voor het fysieke beheer. Landschapsbeheer zal 'op afroep' advies geven over beheerzaken. Om de omwonende te betrekken zal klein begonnen worden met het beheer en onderhoud zodat inspirerende resultaten ontstaan. Voortbordurend op deze eerste successen kan de bewonersrol daarna uitgebouwd worden. Een medewerker de gemeentelijke plantsoendienst die een opleiding natuurlijk groenbeheer heeft gevolgd, gaat het beheer uitvoeren.
Pilot locatie Groningen	Gras zal onderhouden worden d.m.v. begrazing door een kudde Soay schapen. Zo wordt verruiging tegengehouden. Het beheer door schapen zal door de gemeente gefinancierd worden, als ook het terrein vrijhouden van afval i.s.m. jongeren. De gemeente regelt het beheer zelf met de bewoners. Landschapsbeheer Groningen zal enkele van haar buitendienstmedewerkers 'omvormen' van groen- tot speelbosbeheerder. Daarna gaan deze medewerkers de bewoners helpen met het duurzaam beheer van de speelplek
Pilot locatie Flevoland	Met haar gedegen kennis over duurzaam beheer begeleidt Landschapsbeheer omwonenden en scholen bij het onderhouden van De Spettertuin.

Pilot locatie Zeeland	Er wordt een beheerplan opgesteld door Landschapsbeheer Zeeland, in overleg met de bewoners. De gemeente Middelburg heeft toegezegd structureel het beheer te financieren. Verder willen de bewoners graag iemand aanstellen voor het geven van voorlichting in het geplande educatiegebouw.
-----------------------	--

Vraag 5. Hoe wordt zorg gedragen voor duurzame betrokkenheid van de gebruikers van de natuurlijke speelplekken, bijvoorbeeld in de vorm van meehelpen in het beheer/ en of toezicht ervan?

Locatie	Wijze waarop duurzame betrokkenheid van gebruikers wordt geregeld
Pilot locatie Overijssel	Via bestaande projecten als 'Je school kan de boom in' en 'Maatschappelijke stages' worden kinderen en jongeren betrokken bij de locatie. Er wordt overlegd met scholen over een pakket wat de kinderen door het jaar heen kunnen doen op de natuurlijke speelplek. De eigen vrijwilligers van Landschap Overijssel worden ingezet voor het begeleiden van leuke activiteiten met de kinderen. Door slim verder te borduren op hetgeen de gebruikers bezighoudt wat betreft de natuurspeelplek (angst voor overlast). Door de bewoners en scholen een rol in het toezicht en het beheer te geven. En door INV Enschede activiteiten te laten organiseren in de natuurspeeltuin.
Pilot locatie Gelderland	De duurzame betrokkenheid van de gebruikers begon toen zij een rol kregen bij het ontwerp van de natuurspeelplek. Verder krijgen de gebruikers een rol in het beheer. SKAR heeft als BSO die zich ook als groene buitenschoolse opvang wil profileren, ook een commercieel belang bij de natuurlijke speelplek.
Pilot locatie Friesland	Door het toezicht op de natuurspeelplek te regelen vanuit wijkcentrum de Kobbekooi dat naast de natuurspeelplek ligt. Door omwonenden een rol te geven in het beheer. Door te onderzoeken hoe bewoners via het 'Big Society-model' een vergoeding kunnen krijgen voor beheerwerkzaamheden.
Pilot locatie Groningen	De werkgroep gaat (samen met de school) het 'verfijnde beheer' regelen zoals vuil verwijderen, nestkastjes ophangen, houtopslag weghalen, of kleine reparaties aan het schapenraster. De werkgroep onderhoudt ook de contacten met de gemeente voor het basisbeheer. Een bewoner van Tjuchem gaat zorgen voor het toezicht op de Soay schapen. Bij het terrein staat 'De Keet' die jongeren als dagelijkse ontmoetingsplek gebruiken. Zij hebben aangegeven straks rommel op te willen ruimen en krijgen dan ook een rol naast de vrijwilligersgroep die wordt opgericht voor onderhoudswerkzaamheden.
Pilot locatie Flevoland	Landschapsbeheer organiseert regelmatig doe-middagen voor omwonenden en scholen om de speelplaats mooi en netjes te houden, verder in te richten en om de speelmogelijkheden uit te breiden. Landschapsbeheer zorgt daarbij voor het gereedschap.
Pilot locatie Zeeland	Door blijvend mensen te betrekken bij de plek, bijvoorbeeld door basisscholen te betrekken (op de boomplantdagen) en scholieren hun maatschappelijke stage te laten uitvoeren op de speelplek. Landschapsbeheer Zeeland heeft overleg hierover met basisscholen en middelbare scholen rond de speelplek.

Vraag 6. Hoeveel is bijgedragen aan co financiering voor de aanleg/het ontwerp en het beheer van de natuurlijke speelplekken door terreineigenaren en/of gemeenten?

Locatie	Hoeveelheid co- financiering voor de natuurlijke speelplek
Pilot locatie Overijssel	Landschap Overijssel wordt eigenaar en betaalt eenmalig 30.000 euro cofinanciering. Vervolgens wordt er jaarlijks circa 10.000 euro gereserveerd voor het beheer (werkuren en uitvoeringskosten).
Pilot locatie	GEM Schuytgraaf (Grond Exploitatie Maatschappij): 25.000

Gelderland	SKAR: 5000 SIZA: 7500 (Gemeente Arnhem: budget voor grondwerk via de GEM)
Pilot locatie Friesland	Gemeente: min € 65.000,- Van Socversity en bewoners wordt door de gemeente verwacht dat zij middels sponsoring ed nog geld bijeen krijgen. Totaal van de begroting is € 110.000.
Pilot locatie Groningen	10.000 modder aan je broek 10.000 gemeente slochteren 5.000 provincie Groningen project “ Levende dorpen’ (dwz incl. 2.500 uit speciaal potje van Gemeente Slochteren) 1.500 leefbaarheidsfond stichting woningbouw Slochteren 5.000 Aaeolusfonds (potje Landschapsbeheer Groningen) 2.500 Rabobank 5.000 jantje beton 2.500 nam (Nederlandse Aardolie Maatschappij) 300 nam via ijsvereniging 1.500 Gasterra En verder is er nog sponsering voor bankjes via het bedrijfsleven en ook een bankje van de ver school en dorpsbelangen steeds 250 euro dat is genoeg voor een bankje, waarschijnlijk 3 stuks. Er loopt nog een aanvraag van 10 000 bij het Oranjefonds.
Pilot locatie Flevoland	Cofinanciering gemeente: 30.000 met betrekking tot aanleg 19.000 met betrekking tot extra middelen beheeruitvoering – en coördinatie + door LBF budget beheerkosten (basisbeheer) gemeente.
Pilot locatie Zeeland	Verder zijn kosten van aanleg: € 71000 en kosten beheer: € 9551 per jaar. Gemeente heeft toegezegd structureel 1600 euro per jaar voor beheer te betalen.

Vraag 7. In hoeverre heeft dit project bijgedragen aan het vergroten van de landschappelijke- en natuurlijke kwaliteit van de leefomgeving? Wat is er toegevoegd aan de locaties aan kwaliteit op natuur en landschapsgebied (gemeten vooraf en achteraf projectperiode)

Locatie	Toevoegde kwaliteit op gebied van natuur en landschap
Pilot locatie Overijssel	Het Stoinksbos is op dit moment nauwelijks toegankelijk door achterstallig beheer. De natuurlijke speelplek wordt één van de open overgangspunten waar kinderen en volwassen het bos optimaal kunnen beleven. Bos wordt daardoor meer open, toegankelijker en meer divers. Er komt een poel bij, belangrijk voor veel diersoorten.
Pilot locatie Gelderland	Een plek die het landschap versterkt en waar vrij gespeeld kan worden in o.a. een griend, woerd en zegen
Pilot locatie Friesland	Binnenstedelijke wijk wordt groener en er komt meer water in de wijk. Van een grasveld naar een speelbosje met inheemse beplanting, fruitbomen ed.
Pilot locatie Groningen	Saai stakenbos is omgevormd tot een bos met boom struik en kruiden laag. Oevers met begroeiing alles in extensief beheer, vleermuizen kelder ooievaarsnest takkenrillen als schuilplek voor allerlei dieren liggend dood hout in overmaat voor allerlei klein spul. Meer water meer plas dras voor allerlei klein waterleven.
Pilot locatie Flevoland	extra natuurelementen vanuit Modder aan je Broek: Meer hoogtevverschillen, meer diversiteit beplanting, water- en verlandingsmilieus, diverse voorzieningen flora en fauna

	<p>Reeds gerealiseerd: verwilderingsbollen, vlinderstroken, gevarieerde struikbeplanting, vleermuisnestkasten, nestkasten, takkenrillen.</p> <p>Te realiseren in voorjaar 2012 (met extra financiering vanuit Gemeente): insectenhotel, natuurstruinp pad, knotwilgen, kruidenstroken</p>
Pilot locatie Zeeland	<p>Groen is toegenomen door aanleg van struweel (2000 stuks bosplantsoen). Landschapsbeheer heeft aanleg van schooltuinen geadviseerd, dit wordt waarschijnlijk binnenkort uitgevoerd. Er is aangestuurd op ecologisch beheer, wat beter is voor biodiversiteit. Verder de aanplant 20 historische rassen hoogstamfruit, waaronder kweepeer en mispel. Aanleg van houtrillen als speelaanleiding en een vlechtscherm, geschikte habitat voor planten en dieren. Door inrichting met veel en gevarieerd groen en waterelementen is een aantrekkelijk (en optimaal toegankelijk) stukje landschap / stadsgroen ontstaan dat groeiende betekenis heeft voor mens, flora en fauna.</p>

Vraag 8. Hoe draagt het project zorg voor verdere verspreiding van de kennis?

- 2 Welke partijen zijn daarbij betrokken?
- 3 Hoe wordt kennis vastgelegd en verspreid?
- 4 Hoeveel mensen komen op welke manier in contact met deze kennis?

Locatie	Welke partijen betrokken?	Kennis verspreiding	Hoeveel mensen delen in kennis?
Pilot locatie Overijssel	Landschap Overijssel is zelf de partij de kennis aan het vergaren is. Via het project Modder aan je broek, via Springzaad en via Staatsbosbeheer	We maken projectplannen en beheerplannen, waarbij we gebruik maken van de kennis die al verkregen is.	Intern de medewerkers natuur- en landschapsbeleving, de terreinbeheerders en de vrijwilligers (centra en boswachters) De gemeente Deventer heeft inmiddels belangstelling getoond voor onze kennis op het gebied van speelnatuur.
Pilot locatie Gelderland	Jantje Beton, gemeenten	Website Landschapsbeheer Gelderland, speciaal inlegblad voor folders, verdiepingsdocument, flyer (nog niet helemaal zeker)	gemeenten in Gelderland
Pilot locatie Friesland	Gemeente, Landschapsbeheer Friesland en Landschapsbeheer Nederland	Ervaring en kennis delen en gebruiken in vervolgprojecten.	Twee medewerkers binnen Landschapsbeheer Friesland

Pilot locatie Groningen	Zie de betrokkenpartijen en gemeente	De vereniging school en dorpsbelangen heeft een website waarop ze verslag doen van alles	Ieder die het de website bezoekt. Gemeente.
Pilot locatie Flevoland	Andere gemeenten en andere bewonersgroepen die met natuurspeelplekken aan de slag willen	Vanaf januari 2012 samen met IVN excursies voor geïnteresseerde gemeenten en bewonersgroepen	Nog onbekend
Pilot locatie Zeeland	SLZ, initiatief Speelhof Hoogerzael, MIC MEC Walcheren	Website Hoogerzael, presentaties over Hoogerzael, archief SLZ, ontvangen van groepen geïnteresseerden	Nader bepalen

Vraag 9. Hoe hebben de betrokken bewoners en lokale organisaties het project ervaren? Kunt u dit verduidelijken met gegevens, bijvoorbeeld interviews of een enquête?

Locatie	Hoe is project ervaren door betrokkenen?
Pilot locatie Overijssel	Eerst waren bewoners nog wat sceptisch, nu veel positiever en enthousiast. De opmerkingen van bewoners zijn goed opgepakt door de gemeente, dat was heel goed voor de betrokkenheid en het vertrouwen van bewoners. De bewoners zijn inmiddels enthousiast over de natuurspeelplek. Ze zijn blij dat er zo dicht bij huis een aantrekkelijke voorziening bijkomt. Hun betrokkenheid blijkt ook uit hun ongeduld wat betreft de aanleg van de plek: "We hebben nu genoeg voorbereid; laten we nu met bouwen en aanleggen beginnen."
Pilot locatie Gelderland	Bewoners en lokale organisaties hebben het gevoel dat er naar hun is geluisterd. De bewoners vinden nu dat ze wel genoeg hebben meegedacht met ontwerpen; nu willen ze aan de slag.
Pilot locatie Friesland	Bewoners zijn blij dat er eindelijk wat gebeurt. Er waren altijd veel plannen, maar nooit geld. Nu eindelijk wel, daar zijn ze blij mee. Tijdens de ontwerpfase werden de bewoners enthousiast en hadden het gevoel dat ze serieus werden genomen. Het bodemonderzoek duurde te lang voor de bewoners en maakte hen onzeker: "Gebeurt er nog iets, gaat het wel door allemaal." Als de eerste elementen van de natuurspeelplek zijn aangelegd, zijn de bewoners trots op hun resultaten.
Pilot locatie Groningen	Betrokken bewoners en lokale organisaties hebben het project bijzonder positief ervaren. Van begin af aan was sprake van wederzijds vertrouwen. Hierdoor ontstond ruimte voor eigen ideeën en eigen initiatief.
Pilot locatie Flevoland	Op de opening van De Spettertuin zijn veel omwonenden afgekomen. De Spettertuin is echt van de omwonenden geworden. Dat bewijst de hoge opkomst op de doe-dagen. Ook wordt de plek in de zomer en in de winter druk bezocht door picknickende gezinnen en sleeënde kinderen.
Pilot locatie Zeeland	Eerst hadden de bewoners een terughoudende houding. Toen eenmaal project is gestart, werd het erg gewaardeerd. De ondersteunende houding van Landschapsbeheer Zeeland wordt door de bewoners als prettig ervaren, zij houden zo de uiteindelijke regie maar worden waar nodig geholpen.

Vraag 10. Wat heeft het project bijgedragen aan de sociale betrokkenheid van de bewoners bij de eigen leefomgeving op korte en langere termijn (naar verwachting)? (gemeten vooraf en achteraf projectperiode)

Locatie	Toegenomen sociale betrokkenheid van bewoners bij leefomgeving
Pilot locatie Overijssel	Bewoners voelen zich meer betrokken, de kinderen ook (door meedoen met de ontwerpwedstrijd). Mensen voelen zich ook meer gezien door gemeente na de bijeenkomsten. De angst voor hangjongeren en drugsgebruikers in het gebied is afgenomen onder bewoners. Bewoners hebben het gevoel dat naar hun is geluisterd. Eerst waren er plannen voor woningbouw in het Stroinksbos. Nu komt de door hen gewenste speelplek. Bewoners voelen zich erkend omdat ze een deel van hun wensen terugzien in het definitieve ontwerp. Door de vrijwilligersgroepen voor het beheer, zullen nieuwe netwerken in de buurt ontstaan.
Pilot locatie Gelderland	Maar liefst 200 mensen kwamen af op de 'high tea'. Mede daardoor weten mensen de Buitenplaats nu beter te vinden.
Pilot locatie Friesland	Eerder voelden bewoners zich niet zo betrokken (cynisme over of er wel wat gebeurt in dit project) tot voorzichtig positief (zou dit project wel doen wat het beloofd). De sociale cohesie was al aanwezig in de wijk en is perse sterker geworden door 'Modder aan je broek'. Vanuit een soort van slachtoffer-denken werd eerst gedacht dat 'ze als wijk nooit iets krijgen'. Deze houding is door alle aandacht en investeringen positiever geworden. Door meedoen aan de nationale groencompetitie van Entente Florade (en 10 ^{de} te worden) hebben de bewoners het gevoel 'meer op de kaart te staan'.
Pilot locatie Groningen	De sociale betrokkenheid van de bewoners bij de eigen leefomgeving was al hoog en is alleen maar hoger geworden. Illustratief is dat bewoners altijd voor genoeg eten en drinken zorgden wanneer andere bewoners een deel van de realisatie van de natuurspeelplek voor hun rekening namen.
Pilot locatie Flevoland	De Spettertuin is een plek geworden waar bewoners elkaar ontmoeten; tijdens de doe-dagen, maar ook in de zomer wanneer gezinnen in de tuin komen picknicken.
Pilot locatie Zeeland	Bestaande structuren en netwerken in de wijk zijn versterkt door activiteiten van de bewonersgroep rondom de speelplaats. Meer sociale interactie gekomen.

Vraag 11. Hoeveel partijen als gemeenten en woningbouwcoöperaties, zijn geïnformeerd en betrokken bij de resultaten van het project? (gemeten vooraf en achteraf projectperiode)

Locatie	Hoeveel mensen geïnformeerd en betrokken uit de wijk bij het project?
Pilot locatie Overijssel	De hele wijk is geïnformeerd (in herstructureringskrant) en 5 basis scholen. Ongeveer .. mensen (waaronder kinderen meegerekend). Gemeente Enschede, Modder aan je broek is onderdeel van een gemeentelijk project. Ook IVN Enschede is vertegenwoordigd in de Bosgroep en zijn dus geïnformeerd.
Pilot locatie Gelderland	Gemeente, Staatsbosbeheer, GEM Schuytgraaf, Kinderdagverblijf SKAR, Siza, vrijwillige brigade Schuytgraaf, Wijkvereniging, Jantje Beton.
Pilot locatie Friesland	Gemeente Leeuwarden, buurtbewoners zelf en allerlei lokale verenigingen en organisaties, waaronder de brandweer zijn tweemaal geïnformeerd over het project. In totaal zijn 50 adressen uitgenodigd voor startdag en planten van bomen. Daarnaast direct bij project betrokken: zie vraag 3
Pilot locatie Groningen	50 kinderen en ca 15-20 volwassenen. Verder leden van de dorpsbelangen, school en dorpsverenigingen, ijsbaanvereniging, lokale natuurclub en mensen van de gemeente Slochteren. Zie hierboven de werkgroep, website, etc.
Pilot locatie Flevoland	Tot nu toe: Gemeente, scholen, bewoners, IVN

Pilot locatie Zeeland	6 partijen in totaal, zie boven.
-----------------------	----------------------------------

Vraag 12. Hoe vaak en in welke netwerken, is er publiciteit gegeven aan het project? Voeg dit bij in bijlage.

Locatie	Publiciteitsmomenten
Pilot locatie Overijssel	Herstructureringskrant van de gemeente Enschede, eenmaal in het tijdschrift Landschap Overijssel, eenmaal persbericht gemeente Enschede. Publiciteit verliep tot nu toe vooral via de gemeente Enschede. Vooral via de Wijkkrant Stroinkslanden 2015 is veel gecommuniceerd. Ook heeft er een artikel in Tubbantia gestaan. Nu de aanleg start en de overname van het Stroinksbos zo goed als rond is, gaat Landschap Overijssel de communicatie meer naar zich toetrekken, te beginnen met de aankondiging van de inloopavond.
Pilot locatie Gelderland	High Tea op de Buitenplaats, flyeren in de wijk, websites gemeentelijke instellingen, persbericht, mond op mond
Pilot locatie Friesland	Twee maal , bij start van het project en tijdens het ontwerpproces met de bewoners. Publiciteit verder rond de plantdag aan: wijkbewoners, via pers; krant, tv, radio (provinciaal), overheid, maatschappelijke organisaties. Ontwerp: wijkbewoners. Prijsvraag Groene speelplekken: landelijke communicatie
Pilot locatie Groningen	Met name publiciteit binnen de betrokken organisaties als ijsvereniging en dorpsbelangen. Verder artikel in regionaal krantje verschenen over project. Zie: www.tjuchem.net journalist keek op website en heeft toen nav een artikel geplaatst in de lokale krant (Dagblad vh Noorden), er waren veldkeien nodig dat heeft tot een enorme bult stenen geleid die kwamen uit de verre omtrek.
Pilot locatie Flevoland	Kranten: oproep meedenken via prijsvraag, tweemaandelijks persberichten over doe-dagen extra publiciteit via jaarlijks 1 grote doe/speeldagactiviteit Tweemaandelijks flyers bij scholen, winkels en op locatie Op website LBF en gemeente Nieuwsbrief LBF en oase Nieuwsitem bij tv-programma Koffietijd Nieuwsitem zondagmiddag radio, KRO
Pilot locatie Zeeland	Publiciteit rond het winnen van de 'Lange Jan award' in de categorie 'vrijwilligers' in regionale Zeeuwse media. Lange Jan-award: winnaar categorie 'vrijwilligersinitiatief': Stichting Speelhof Hoogerzael Speelhof wint provinciaal -en landelijke prijs PRIJSWINNAAR KERN MET PIT IN ZEELAND landelijke boomfeestdag: op Hoogerzael is hard gewerkt door klas 4 van de Vrije School. Appels, peren, kersen, pruim en nectarine, het staat allemaal in de grond. En als sluitstuk is een forse tamme kastanje geplant! Op donderdag 15 september was het eindelijk zover. De waterbron op het Speelhof werd voorzien van zijn lang verwachtte 'hoed'. Door Bert Metselaar is in eerste instantie een ontwerp gemaakt dat door de ontwerper van Meijers staal bouw verder is uitgewerkt. Het snij, las en constructie werk om de hoed te maken heeft vervolgens nog enkele maanden geduurd. Maar het resultaat van al dit werk mag er zeker zijn. De prachtige, natuurlijk gevormde hoed is een pronkstuk en daarmee een prachtige afwerking van onze waterspeelplaats Asbest gevonden in grond Speelhof, hierover is gecommuniceerd in lokale kranten